

Modulární dietetika u poruch polykání

**PharmDr. Jitka Čupáková,
Nemocniční lékárna VFN,
OPSL, Praha**

Problematikou modulárních dietetik se zabýval článek v minulém čísle časopisu Farmi news (1/2012). Specifickou podskupinou tohoto typu enterální výživy jsou modulární dietetika určená pro pacienty s poruchou polykání. Tato dietetika obsahují pouze jeden makronutrient a neslouží k obohacování stravy či enterální výživy. Jejich funkce spočívá v zahušťování stravy či enterální výživy, a proto je jim věnován samostatný článek.

Poruchy polykání

Poruchy polykání, označované často souhrnným názvem dysfagie, mají mnoho příčin a postihují celou řadu pacientů. Jedná se o stav, kdy je narušena pasáž pevných látek nebo tekutin z úst do žaludku, jehož důsledkem může být podvýživa, dehydratace nebo v nejhorším případě vniknutí stravy nebo tekutin do dýchacích cest s následným zápallem plic (tzv. aspirační pneumonie). Dysfagie se nejčastěji vyskytuje u pacientů s neurologickým či onkologickým onemocněním, a dále např. u pacientů, kteří podstoupili chirurgický výkon v oblasti krku.

Podle toho, ve které části trávicího traktu k poruše dochází, se rozlišuje dysfagie horního typu, kdy je porušen posun sousta z dutiny ústní do horního jícnu, a dysfagie dolního typu, kdy je narušen průchod sousta samotným jícnem. Toto rozdělení je zcela zásadní pro výběr stravy nebo umělé výživy, a to z důvodu její konzistence.

Dysfagie horního typu má příčinu buď přímo v dutině ústní, může jí být např. špatné otevírání úst, porušená motilita jazyka nebo je nějakým způsobem narušen samotný polykací pohyb. V prvním případě je pro usnadnění polykání vhodná co nejdříve strava, ve druhém případě je naopak žádoucí stravu a tekutiny co nejvíce zahustit. Dysfagie dolního typu pak patří k nejzávažnějším formám, u nichž se přistupuje k sondové enterální výživě podávané přímo do žaludku.

Obecná doporučení

Lehčí formy dysfagie lze ovlivnit určitými dietními opatřeními, která mohou pomoci zlepšit polykání. Obecná doporučení se týkají nejčastěji teploty, kyselé či sladké chuti potravin a nápojů, a dále velikosti dávek potravin a frekvence jejich podávání

Chladnější teplota a kyselejší chuť potravin stimuluje citlivost v dutině ústní a tím podporují polykání. Ukázalo se jako prospěšné popíjet během jídla vychlazené nápoje, nejlépe různé

ovocné džusy, limonády apod. Oproti tomu sladká chuť jídla způsobuje nadměrné slinění, které může u pacienta s normální salivací zhoršit problémy s polykáním, na druhé straně u pacientů se suchostí v ústech mohou být sladkokyselé potraviny prospěšné. Vhodným doporučením je konzumace ochucených mléčných výrobků mezi jídly. Problémy s polykáním zhoršují také velké porce jídla. Pacient s dysfagií by měl jíst alespoň šest malých porcí za den. Pacienti, kteří netolerují tekutou stravu, by měli přijímat stravu polotekutou, např. v podobě různých kaší a rozmixovaných potravin nebo stravu obohacenou modulárními dietetiky.

Zahušťování stravy

K zahušťování stravy se v dnešní době používají přípravky ze skupiny modulárních dietetik nazývané instantní zahušťovadla. Hlavní výhodou těchto přípravků je dosažení požadované konzistence stravy, a to do několika minut po přidání zahušťovadla, navíc jednoduchým způsobem. Instantní zahušťovadla je možno přidat nejen k nápojům a potravinám, ale také k sippingu, aniž by byla ovlivněna původní chuť. Zahuštěnou stravu lze také libovolně ohřívát nebo ochlazovat bez narušení její konzistence.

Hlavní složkou instantních zahušťovadel je modifikovaný kukuřičný škrob. V tabulce 1 jsou uvedeny nutriční hodnoty dvou přípravků, které jsou přirozeně bezlepkové, neobsahují laktózu ani cholesterol. Při výběru instantního zahušťovadla pro konkrétního pacienta je důležité zohlednit přítomnost vlákniny a obsah sodíku, v těchto parametrech se tyto dva přípravky podstatně liší.

Tabulka 1: Instantní zahušťovadla dostupná na trhu

Název	Sacharidy (g/100g)	Bílkoviny (g/100g)	Tuky (g/100g)	Vláknina (g/100g)	Energie (kcal/100g)	Sodík (mg/100g)
Nutilis	82,8	0,3	0,1	8,6	333	154
Resource thicken up	89	0	0	0	356	222

Postup při úpravě stravy

Při samotné úpravě stravy je třeba sledovat tabulky na obalech instantních zahušťovadel, kde je přehledně uvedeno, kolik prášku je třeba přidat k určitému objemu nápoje, stravy nebo sippingu v závislosti na tom, jaká konzistence je pro pacienta žádoucí. Samozřejmě je důležité řídit se doporučením ošetřujícího lékaře či nutričního terapeuta, který má pacienta s dysfagií v péči. U jednotlivých přípravků jsou v SPC uvedeny také další údaje, jež je třeba při úpravě stravy zohlednit. Jedná se např. o úpravu teplých nápojů, které vyžadují vyšší množství zahušťovadla, nebo o úpravu kyselých nápojů, u nichž je spotřeba prášku nižší, než je uvedeno v tabulce. Obecně platí, že strava, nápoj nebo sipping by se měly zahustit maximálně dvě hodiny před konzumací.

Uchovávání

Přípravky by se měly uchovat na suchém a chladném místě mimo chladničku. Po prvním otevření je třeba přípravek spotřebovat ve lhůtě deklarované konkrétním výrobcem – u přípravku Nutilis do čtyř týdnů, u přípravku Resource thicken up do osmi týdnů.

Literatura:

- Hep A, Dolina J. Funkční poruchy horní části trávicího traktu z pohledu specialisty. *Interní medicína pro praxi* 2005;7:17–19
- Grofová Z. Výživa u poruch polykání. *Medicína pro praxi* 2008;5:399–400
- <http://www.sukl.cz/modules/medication/search.php>
- <http://www.nestle.cz/klinicka-vyziva>
- <http://www.nutulis.com/product/nutulis-powder>
- Sobotka L. *Basics in clinical nutrition*. Praha: Galén, 2011.